

Onderwijstijd lichamelijke opvoeding in de bovenbouw

Dit artikel heeft als doel u op weg te helpen naar een goed verantwoord programma met heldere criteria voor de kwaliteit en de kwantiteit van LO in alle examenprogramma's van de bovenbouw van het vmbo en de tweede fase van havo en vwo , inclusief de examenprogramma's voor vmbo en havo/vwo in de vrije ruimte (LO2 en BSM).

Door: Alien Zonnenberg

Aanleiding voor dit artikel is aan de ene kant de grote vraag van onze leden naar lessentabellen en invulling van de kwantiteit LO, in een tijd van een veranderende kijk op onderwijs en de organisatie van onderwijstijd. Aan de andere kant zal de inspectie de komende jaren steeds meer gaan toezien op de kwaliteit van de schoolexamens. Dit betekent dat de criteria waaraan ze de kwaliteit gaan toetsen voor een ieder bekend moeten zijn. Concreet is SLO

bezig voor BSM toetsvoorbeelden te ontwikkelen die in het najaar van 2009 worden gepresenteerd. Die toetsvoorbeelden worden dan de ijkpunten waaraan de kwaliteit van de BSM is af te lezen. Voor LO in het gemeenschappelijk deel geldt nog steeds dat een onvolgende op het schoolexamen verhindert dat een leerling zijn diploma kan ontvangen.

In LO5 informeerden we u over de veranderde regelgeving inzake onderwijstijd. In dit artikel geven we praktijkvoorbeelden hoe om te gaan met ons vak waarbij de kwaliteit en de omvang (kwantiteit) gehandhaafd blijven.

Aan bod komen de algemene regels omtrent urenverdeling binnen de tweede fase, voorbeelden uit het vmbo, het nieuwe examenprogramma LO2 en BSM-voorbeelden uit de tweede fase havo en vwo.

De eindtermen vertaald in activiteiten en verdeeld over onderwijstijd

De stappen in het proces om van onderwijsactiviteiten te komen tot onderwijstijd zijn:

1. visie op proces en product van het bewegingsonderwijs
2. omzetten in onderwijstijd
3. maken van een PTA
4. vertaling in programma.

Eerst kijken wat je mogelijkheden zijn in ruimte, tijd, accommodatie, materiaal. Op basis daarvan een raamwerk maken voor een PTA. Daaruit volgt de uitwerking van het programma waarin de visie van de school zichtbaar wordt.

In tegenstelling tot een aantal jaren geleden, zien we op dit moment grote verschillen ontstaan in de wijze waarop het onderwijs wordt ingericht. Wanneer u wilt uitrekenen hoeveel klokuren het aantal contacturen in totaal is kunt u gebruikmaken van de rekenmodule van de KVLO. Met deze rekenmodule kunt u eenvoudig checken of u in ieder geval aan het gewenste aantal klokuren komt door de kolommen uren/contacturen/project/thema etc. in te typen,

Dit Excel-bestand rekent het vanzelf voor u uit.

U kunt deze module vinden op de website van KVLO, www.kvlo.nl, onder het kopje onderwijs, doorklikken naar voortgezet onderwijs / rekenmodule VO 2009.

In de Handreikingen van SLO voor vmbo, havo en vwo staan de traditionele voorbeelden van indeling van activiteiten en onderwijstijd.

Scholen met een bijzondere onderwijsvisie, bijvoorbeeld de scholen die meer werken met projecten, thema's en of competenties kunnen het aantal contact- of werkuren in de rekenmodule invullen. Moeilijker wordt het natuurlijk als het gaat om vakoverstijgende projecten. Dan zou er onderling met het team een procentuele ver-

deling kunnen worden gemaakt. Of de teamleider heeft al een studiebelastingvoorstel gedaan. Ook dit totaal kan in het schema van de rekenmodule worden geplaatst.

Belangrijker dan het uitrekenen van de minimale onderwijstijd is natuurlijk, zoals in het eerste artikel (LO5) over dit onderwerp is beschreven, de visie van de school inzake bewegen en sport. Hoe bewegen en sport een plaats krijgt in de gehele schoolcultuur.

In dit verband refereer ik aan de uitspraak van Ursie Lambrechts: "Wetten, die een minimumwaarborg willen regelen, hebben de neiging tot het maximum te worden verheven".

Examenprogramma in de vrije ruimte

Het LO2-programma

Bron: *Handreiking LO2 vmbo SLO*

De eindtermen vormen de belangrijkste richtlijn voor de planning van het onderwijs.

Tijdens de netwerkbijeenkomsten van leraren LO vmbo, is het volgende stappenplan gehanteerd om tot jaarplanningen te komen.

1. Loop alle keuzemogelijkheden door in het examenprogramma en maak keuzes voor de eigen school, horende bij de schoolcultuur en de sportomgeving. Bekijk onder andere ook of er voor meer onderdelen wordt gekozen of voor dat wat minimaal is voorgeschreven.

2. Bekijk de 'suggesties voor tijdsverdeling' van de vakontwikkelgroep en pas die aan aan de eigen schoolsituatie. De vakontwikkelgroep adviseert de lestijd van 200 lessen van 50 minuten als volgt te verdelen:

• spel	60 lessen
• turnen	20 lessen
• atletiek	20 lessen
• bewegen op muziek	20 lessen
• zelfverdediging	20 lessen
• sportoriëntatie/actuele activiteiten	20 lessen
• vrije ruimte (stage etc.)	40 lessen.

3. Bekijk hoeveel onderdelen je wilt opnemen in het programma: 10 praktische opdrachten die zijn voorgeschreven (zie hoofdstuk over toetsing) of meer.

Combineer je de exameneenheden Bewegen regelen en Bewegen en gezondheid en maatschappij met de bewegingsonderdelen, of worden aparte wat meer theoretische blokken gepland voor deze exameneenheden?

4. Beslis of je in blokken gaat plannen en zo ja welke omvang de diverse blokken zullen hebben. Houd daarbij onder andere rekening met de wijze van toetsen.

5. Maak dan een urenverdeling voor jaar- en periodeplannen. Houd onder andere rekening met de beschikbaarheid van de accommodaties (veld) en toetsweken op school.

Brochure LO2 vmbo

Van het Nehallenia, een school met een vmbo LO2-programma, vindt u op de site een voorbeeld.

Het BSM-programma

Bron: *Handreiking BSM en de Reader BSM*

Vanaf 2007 is de studielast voor BSM gegroeid naar 320 studielasturen (slu) voor havo en 440 slu voor vwo. Die uren zijn vertaald naar lessen per week, tabeluren. Op havo hebben we zes tabeluren en voor vwo hebben we acht tabeluren gekregen om het programma te verwezenlijken. Wat dit betekent voor het aantal lessen?

De verhouding contacttijd (CT) en zelfstudietijd (ZT) is op Sg Twickel vastgesteld op 0,7/ 0,3. Van de totale studielast van 320 uur op havo hebben we 70% voor lessen. Als daarvan 3/4 praktijk is en 1/4 theorielessen, dan komen we op zes tabeluren voor havo.

De studielast van 320 slu wordt verdeeld in acht blokken van 40 uur. Acht keer 70% contacttijd is 5,6 tabeluren. Op Sg Twickel wordt dit gelukkig afgerond naar zes tabeluren, lessen per week.

De studielast wordt verdeeld in 200 slu in havo 4 en 120 slu in havo 5. In havo 4 hebben leerlingen dus vijf blokken van 40 slu, dus 5 x 0,7

FOTO: ANITA RIEBERSWA

CT = 3,5 lessen per week. In havo is dit 2,1 (3 x 0,7). In dit voorbeeld wordt het aantal lessen per week afgerond naar boven, waarmee het aantal lessen per week in havo 4 op vier lessen per week komt en in havo 5 krijgen de leerlingen een half jaar vier lessen per week. Omgerekend naar tabeluren komt het aantal lessen op zes (4 + 2). Voor vwo wordt in vwo 4 en 5 elk 160 sl u aangeboden en in vwo 6 wordt de 120 sl u in een half jaar gegeven. De vertaling van studielast naar lessen per week is dan vier blokken van 40 sl u in vwo 4 en 5 (2x160 sl u), dus $4 \times 0,7 = 2,8$. De schoolleiding heeft ingestemd met het afronden naar drie lessen per week. In vwo 6 worden 120 sl u vertaald naar vier lessen per week gedurende het eerste half jaar. Het totaal aan lessen per week (tabeluren) komt daarmee voor vwo op (3+3+2) acht tabeluren van 50 minuten.

Iedere theoretische en praktische opdracht is uitgewerkt in een studiewijzer. Tussen haakjes wordt het nummer aangegeven: Toetsen 1 t/m 4, PO's 5 t/m 18 en Handelingsdelen 20 t/m 24. Alle toetsenduren 50 minuten. Naast theorie uit de boeken worden ook spelregels van de PO's getoetst.

Op de website www.bsm.slo.nl, in de 'Reader BSM' en in de 'Handreiking BSM' vindt u meer uitgewerkte voorbeelden.

BSM	havo 4	havo 5	vwo 4	vwo 5	vwo 6
Studielast per leerjaar	havo: 320 sl u 200 sl u	vwo: 440 sl u 120 sl u	160 sl u	160 sl u	120 sl u
Contacttijd sl u	140 sl u (168 lessen)	84 sl u (100 lessen)	112 sl u (134 lessen)	112 sl u (134 lessen)	84 sl u (100 lessen)
CT praktijk (lessen)	105 sl u (126 lessen)	63 sl u (75 lessen)	84 sl u (100 lessen)	84 sl u (100 lessen)	63 sl u (75 lessen)
CT theorie (lessen)	35 sl u (42 lessen)	21 sl u (25 lessen)	28 sl u (34 lessen)	28 sl u (34 lessen)	21 sl u (25 lessen)
Zelfstudietijd	60 sl u	36 sl u	48 sl u	48 sl u	36 sl u
TABELUREN					
havo: 6 tabeluren					
vwo: 8 tabeluren					
periode 1 en 2	4 les/wk	4 les/wk	3 les/wk	3 les/wk	4 les/wk
periode 3 en 4	4 les/wk	geen les	3 les/wk	3 les/wk	geen les

Tabel 1 Verdeling tabeluren en studielast havo en vwo

Brochure BSM

Naast bewegen wordt het BSM-programma voor havo gekenmerkt door vier bijzondere opdrachten: lesgeven, organiseren, trainingsprogramma en de ervaringsopdracht/stage.

Een uitwerking hiervan is te vinden op de website evenals het PTA BSM voor het vwo.

Met dank aan: Eric Swinkels (SLO), Chris Mooij, (SLO) en Dirk Spielman.

Op de website www.kvlo.nl vindt u dit artikel inclusief de uitgewerkte voorbeelden en aanvullingen.

Correspondentie:

Alien.zonnenberg@kvlo.nl

Inmiddels hebben we bericht gekregen dat Sg Twickel moet bezuinigen en dat in beide examengroepen een half tabeluur minder wordt aangeboden: havo 5,5 tabeluur (4 lessen H4 en 3 lessen in eerste half jaar H5). Op vwo 2,5 jaar 3 lessen per week. Je krijgt dan wat kromme aanpassingen. Het levert de leerlingen meer zelfstudietijd op die ze niet besteden. Het programma moet in minder uur gedaan worden. Jammer dus, want we zijn en blijven een vak waarin we theorie in de praktijk kunnen toepassen, kunnen laten voelen en laten ervaren. Dat blijkt veel beter dan theorie uit een boekje.